

A HARKAI SZENT PÉTER ÉS SZENT PÁL KATOLIKUS TEMPLOM ÉPÍTÉSTÖRÉNETE

(Dr. Kelemen István és Nemes András szövegének kivonata)

A harkai Szent Péter és Szent Pál apostolok tiszteletére emelt templom középkori eredetű, a 13. század első felében épülhetett (Katolikus Lexikon). Ebből az első periódusból napjainkban a román kori félköríves apszis (templom szentély), a hosszú hajó felmenő falai és félköríves nyílásai ma is megvannak. A templom első írásos említése **1309**-ből való, ekkor Szent Péter egyházának nevezték. **1412**-ből tudjuk, hogy a kőből épült templom Szent Péter és Szent Pál apostolok nevét viselte. Egy 1432-es oklevélből kiderül, hogy az akkori soproni főesperes és győri kanonok megengedte Sopron városának, hogy a harkai templomban, mely hajdan egyike volt a legelőkelőbb templomoknak, plébánost tarthasson. A harkai templom tehát 1432 előtt plébániatemplom lehetett, de a kegyúri jogot gyakorló Harkai család eladósodása és a helyi jobbágyok elköltözése miatt a templom romlásnak indult, és a megürült plébániát sem töltötték be. A városi tanács a főpap kéréséhez hozzájárult, plébánost választottak Harkára, kinek a lelki vezetése alá került Kópháza is.

A templomot **1450 után** átalakították, a tornyot valószínűleg lebontották, a déli oldalon gazdag tagolású, számrhátíves bejáratot nyitottak és sekrestyét építettek. A hajó megmaradt síkmennyezetesnek.

A falu lakossága a 16. század közepétől áttért az evangélikus hitre. 1571-ben már evangélikus lelkész látta el a papi teendőket. 1584–1606 között ismét katolikus plébánosok működtek a faluban. A bécsi béke (1606) után egészen 1673-ig a templomot újra az evangélikusok használták.

A 17. század közepén a templomot gyökeresen átépítették. Lényegében ekkor alakult ki az épület mai képe. Az **1640**-es években beboltozták a hajót (főkos dongaboltozat), a déli oldalt támpillérekkel erősítették meg, a hosszfalak mentén a fakarzatokat létesítettek, melyek miatt a falakat megemelték. Ezzel összefüggésben új ablakokat nyitottak (déli oldal új, korabarokk, csúcsíves záradékú, de szalagkeretes ablaksora), míg a középkori ablakokat és a déli kaput befalazták. A fényt a karzatszint alatti rész számára fekvő négyszögű ablakok biztosították, míg a felső részt keskeny, gótizáló kora barokk keretezésű ablakok világították meg. A szentély falazatát a hajó párkányáig felmagasították, és ezzel közös gerincmagasságú, új tető került a templomra. 1657-ben, a pünkösdhétfői délutáni istentisztelet alatt a torony összedőlt, ezért a templom egy részével együtt le kellett bontani. **1658**-ban – a nyugati homlokzati fal lebontása után – felépítették a mai, háromemeletes tornyot.

A templomot 1673-ban a vasvári prépost elvette az evangélikusoktól és a katolikusoknak visszaadta. Harka a szomszédos Nyék (Sopronnyék, ma Neckenmarkt) filiája lett. Az **1674.** évi katolikus egyházlátogatás jegyzőkönyve szerint a templom Istenről, Szent Péterről és Szent Pálról van elnevezve, a falu közepén egy kis dombon áll, tetejét zsindegy fedti. A kőtoronyban, melyet toronyórával láttak el, három harang volt. A temető az épület körül helyezkedett el, romos kőfal kerítette.

Az **1714.** évi canonica visitatio idején, Harkán már önálló plébánia működött. A berendezést illetően feljegyezték, hogy tisztos/szép oltára (Szent Péter és Pál tiszteletére) van, fa tabernákulummal. Az oltárt hat kép díszítette. A temető kőfallal övezett. Említésre méltó még az öltöztetős Boldogságos Szűz Mária-szobor.

Bár Bán János szerint a templomot Wachtler Pál plébános (1770–1774) renováltatta, valójában erre utóda, Lackner Mihály idején (1774–1785), **1777**-ben került sor. Az 1781. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv már a megújított épületről tudósít. A tatározást a kegyúr, Sopron város végeztette, melynek során a templombelső is megszépült. A toronyóra ekkor már réginek számított, nagy értékkel nem bírt, csak az órákat mutatta. A toronyban egy kb. 600 és egy 300 fontos harang kapott helyet. A templomban ekkor már két oltár állt, mindkettő fából készült. A főoltárt a védőszentek, azaz Szent Péter és Szent Pál apostolok, míg a mellékoltárt Nepomuki Szent János tiszteletére emelték.

A templom belső terének megújításával állt összefüggésben, hogy 1777. január 16-án a főoltárra helyezték a celli Szűz Mária kegyzsobrát. Az öltöztetős Mária-szobrot Prammerin Terézia hagyta végrendeletében a harkai templomra. Idővel a főoltár Mária-oltár lett.

**A fallal körülvelt templom az I. katonai felmérés térképén, 1784 körül
(Hadtörténeti Múzeum és Intézet)**

A templomot **1853**-ban Hodich Ferenc plébános (1846–1853) kívül-belül renováltatta. A város, mint kegyúr kijavíttatta a tetőt és a falakat, a sekrestyéből új ajtót töretett és kehlheimi lapokkal kiköveztette a templomot.

1858-ban tűzvész pusztított Harkán, melynek során a templom is károkat szenvedett, fedele a lángok martaléka lett. Az épületet Sopron város költségén helyreállították, új fedélszéket készítettek, mely cserépfedést kapott. A tetőszerkezet átépítésével megszüntették a kora barokk főpárkányt a hajó homlokzatán.

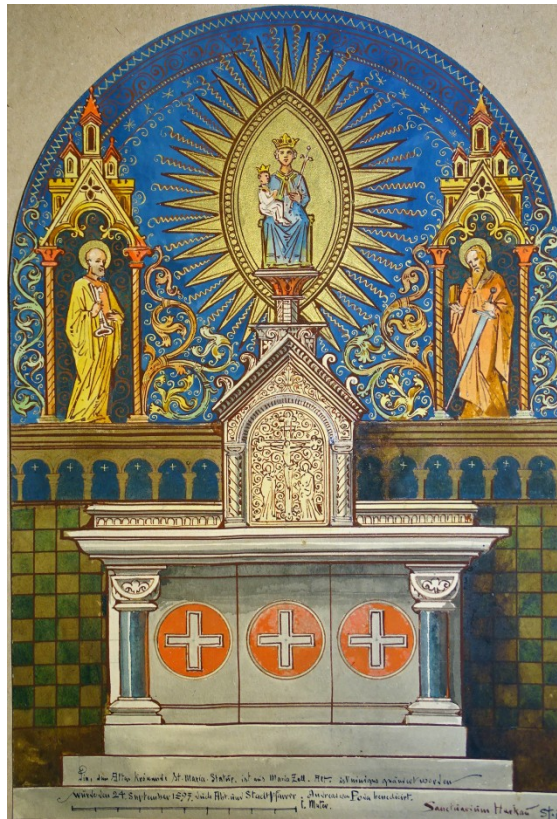
Id. Storno Ferenc rajza a templomról, 1869

(Soproni Múzeum, Storno-vázlatkönyvek, No. 84. 27.)

1875-ben az egyházlátogatók a templomot jó állapotban találták. A tabernákulummal felszerelt főoltár titulusa ekkor már a Boldogságos Szűz Mária volt, míg a mellékoltáré változatlanul Nepomuki Szent János. A torony is jó állapotú volt, a helyi evangélikus közösség viselte a gondját, ahogy a katolikusokkal közösen használt két haragnak (650 fontos, 100 fontos) és a toronyórának is.

1893-ban ifj. Storno Ferenc (1851–1938) tervei alapján Andreska Ferenc festő kifestette a szentélyt (az oltár fölött Szentháromság, az oltárképen Szent Péter és Szent Pál apostolok). Az új, romantikus stílusú főoltárt ugyancsak Storno tervezte, a kivitelezést Hild kőfaragó végezte. A celli Szűz Mária tiszteletére emelték. A tabernákulum és annak keresztje Haftl asztalos munkája. A szentségházat Storno egyik segédje festette be. Az új főoltárt – a Storno-terven

szereplő feljegyzés szerint – szeptember 24-én benedikálta Póda Endre soproni városplébános. 1894-ben az új főoltár számára feszületet vásároltak.

A főoltár és a szentély kifestési terve. Ifj. Storno Ferenc, 1893
(Soproni Múzeum, Storno-gyűjtemény, S.84.54.1)

Az 1912. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint a templom jó karban volt, nem szorult tatarozásra. A celli Szűz Mária tiszteletére emelt főoltáron kívül változatlanul megvolt a Nepomuki Szent János-mellékoltár is.

A templom 1910 körül (képeslap, részlet)

A templom a szentély felől.
Csatkai Endre fotója, 1932
(Soproni Múzeum, Fotótár, 337)

A templom déli oldala a toronnyal és a román kori apszissal.

Csatkai Endre fotója, 1938

(Sopron Múzeum, Fotótár, 123)

Az 1960. évi templomleltár szerint a templom külső falán missziós kereszt függött. Az épületnek öt festett és egy fehér üvegablaka volt. A főoltár kőből készült, három lépcsővel rendelkezett.

Műemléki helyreállítás

1969-ben az OMF – a 17. századi jellegzetességeket megtartva – helyreállította az épületet. A templom műemléki helyreállítását falkutatás előzte meg (művészettörténészek: Tóth Sándor, Dávid Ferenc). A déli fal kutatása már 1964-ben elkezdődött, folytatására az 1969. évi helyreállítás kapcsán került sor.

Az OMF 1969 áprilisában kapta meg az építési engedélyt Sopron Járási Tanács Vb Építési és Közlekedési Osztályától. Sedlmayer János 1967-ben készített *Műleírása* szerint a templomot lényeges külső-belső átépítés nélkül – eredeti tömegét és belső kialakítását megtartva – állították helyre, figyelembe véve ugyanakkor a falkutatás eredményeit. A tornyon csak a kora barokk architektúra hiteles visszaállítására törekedtek, újravakolással. A hajó és a szentély homlokzatán a kora barokk nyílásokat állították helyre, illetve nyitották meg, valamint a déli gótikus ajtót is bemutatták. A hajó román kori nyílásainak bemutatását csak a vakolat síkjának „betörésével” érzékeltették. Felújították a tetőt és a héjazatot, a hibás ácsszerkezeteket kicserélték, a cserepeket teljesen átrakták. A belső kialakítását meghagyták, lényegében csak tatarozást végeztek. Ugyanakkor a neorómán oltárt áthelyezték a diadalív vonalába, valamint ismét felállították a darabjaira szétszedett barokk oltárt a hajó északi fala

elé. A berendezési tárgyak közül csak az értékeesebb darabokat helyezték vissza. Új olvasópult készült. A templom körül tereprendezést végeztek.

A helyreállítás előtti állapot

2009-ben a templomot újra helyreállították. A fedélszék hibás elemeit kicserélték, ill. megerősítették. Új héjazatot készítettek, mely alá pára fólia került. A homlokzaton a vakolatot kijavították, a köféléteket felfrissítették, a homlokzat új színezést kapott. A lábazat zónáját nem vakolták újra a jobb falszellőzés miatt. Az épület körül drént készítettek.

A harangok

A toronyban 1674-ben három, 1697-ben két harang volt. Az egyiket az evangélikusok 1658-ban, a mostani torony építésének évében öntették. Felirata a következő volt: „Eigentum der evang. Kirchengemeinde Harkau 1658.” Ez, a 630 font (kb. 352,8 kg) tömegű harang 1788-ban megrepedt, ezért az evangélikus közösség 1791-ben újraöntette Sopronban. A 650 fontos (kb. 364 kg) harangot július 5-én áldotta meg Kelcz János prépost, a Szent György-plébánia plébánosa Sopronban. A harangot 20-án húzták fel a toronyba. Ma már nincs meg, az I. világháború alatt, 1916. szeptember 20-án hadicélokra rekvirálták. Tömegét ekkor 374 kg-ban határozták meg. A másik harang (kisharang) ma is megvan. Anyaga bronz, átmérője 65,5 cm, emberfej figurákkal kialakított füles koronával. A koronából az egyik fül sajnos már kitörött. A váll alatti díszlécen a következő, latin nagybetűs felirat látható: „Tűz által olvadtam Jacob Schultes Bécsben öntött engem 1634-ben.” Pereme csorbult, de maga a harang nem repedt. Csorbulását akkor szenvedhette, amikor a korábbi torony összedőlt, vagy amikor a megépített új kőtoronyba szállították át. Az 1912. évi canonica visitatio szerint 100

font (kb. 56 kg) a tömege. A torony jelenlegi másik harangja „egy kicsiny, jelzés és felirat nélküli csengőszerű újkeletű harangocska (lélekarang).